

Bild: Shora Esmailian

De orättfärdigt drabbade

2012-11-30 | Tanya Holm

KULTUR Ett djupt mänskligt reportage där klimatet flätas samman med landskap och människor med förståelse för lokala traditioner, maktstrukturer och den ofta problematiska omvärlden. Tanya Holm har läst Shora Esmailians reportagebok om 2010-talets klimatflyktingar och gillar att den varken innehåller hjältinnor eller män som tar över.

Alia Bibi kommer inte dö just nu. Hon är en ensamstående mamma med vatten upp till midjan. På bara några minuter når vattnet henne till halsen. Alia Bibi letar, men inte efter symaskinen som ger henne hennes inkomst, och inte efter det lilla guldets och pengarna som är hennes besparingar.

Shora Esmailian

Alia Bibis 13-årige son kommer heller inte att dö. Därför att Alia Bibi slutligen hittar honom. Hon kramar hans hand, hårt. Tillsammans ska de kämpa mot strömmen, bort från vattnet, ut ur byn.

Alia Bibi kommer att leva. Och hon kommer att minnas två barn som satt på ett tak. De var små, säger hon. De ropade för sina liv. De drunknade.

Shora Esmailian, journalist och författare, tar oss – i sin tredje bok *Ur askan – Om människor på flykt i en varmare värld* (Natur & Kultur, 2012) - till 2010-talets klimatflyktingar. Hon skriver ett reportage om hur små förändringar i klimatet redan leder till stor bedrövelse, om än bara för vissa, redan sårbara.

En femtedel av Pakistans yta ställdes under vatten, sommaren 2010. Det var den dittills värsta katastrofen i landets historia. Ett straff från Gud, tror Alia Bibi att det var. I själva verket ledde stora markägare (eller "feodalherrar" som bönderna kallar dem) om vattnet. De räddade sina egna marker genom att föra vattnet till de fattigas byar. Därför var det just Alia Bibi som tvingades på flykt.

Det året kom regnet med en mycket kraftig monsun. Och monsunen påverkades av bland annat yttemperaturen i Indiska Oceanen - som i sin tur påverkades av växthusgaser. Sådana samband kan forskningen numer styrka.

"Naturkatastrofer inträffar aldrig i en bubbla av «natur». De sker inte i ett isolerat vakuum, utan utlöser snarare orättvisor som ackumulerats under lång tid. Klassklyftor och ojämställdhet ställs på sin spets när en stor fara plötsligt infinner sig."

Tid att se samband

I Ur askan ser vi hur en mängd sociala tragedier hänger samman med bland annat växthusgaserna, såsom våldtäkten mot en tjej med funktionsnedsättning. Torkan på Afrikas horn ledde henne och hennes mamma på flykt till Nairobis fattigaste områden, där de var mer utsatta. Tjejens mamma ansåg att dottern inte kan följa med och sälja jordnötter, så hon låste in henne. En man bröt sig in.

Alia Bibi visar Shora Esmailian runt, bland ruiner, armeringsjärn och tegelhögar. Och läsaren följer med, till varje plats. Shora Esmailian stannar sex veckor i Pakistan. Efter ytterligare ett par veckor i Egypten dit hon återvänder två månader till är hon dessutom två månader i Kenya; för att knyta samman klimatförändringens orsaker (hon har verkligen gjort grundlig research) med vad som blir en beundransvärd förståelse av de liv hon skildrar. Eftersom det inte handlar om korta nedslag vet hon hur tomaten hon får av **Um Abdullah** blev den godaste hon någonsin smakat.

Visst finns plats för män i boken, men här har vi faktiskt en reportagebok där männen finns med utan att ta över. Äntligen!

Gör vad hon kan

Kvinnorna drabbas först, och värst, av klimatförändringarna, skriver Shora Esmailian. Efter katastrofen som drabbade Alia Bibi ökade arbetsbördan. Kvinnorna som har ansvar för hushållet måste hålla ihop hushållen utan hem och samtidigt arbeta för att bygga upp nya hus. Barnen blir sjuka oftare och arbetsbördan ökar. Därtill var en halv miljon av de som flydde vattenmassorna gravida. När katastrofen kommer ligger några redan på marken, skriver Shora Esmailian. Och det är ett modigt grepp.

Att beskriva en kvinna som stark och tålig, tycks numer vara det enda feministiskt värdiga sätt att säga något om kvinnor i den icke-vita delen av världen. Att tala om icke-vita järnkvinnor är troligen en välmenande reaktion på de, lika otaliga som narcissistiska, von-oben-reportage om förtryckets "värsta ansikte" som ständigt uppsöks långt hemifrån. Shora Esmailian gör annorlunda och väljer att tala om Pakistan, Egypten och Kenya – och samtidigt om kvinnors ökade sårbarhet.

Alia Bibi är i Shora Esmailians reportage en kvinna som på grund av sin sårbarhet drabbas orättfärdigt av katastrof. Hon flyr. Och hon gör det igen, om hon måste, säger hon. Hon gör vad hon kan för att ordna upp det nya livet. På något sätt, Gud vet hur, ska Alia Bibi spara ihop till en ny symaskin, så hon kan försörja sig, säger hon.

Bäst är att Alia Bibi inte behöver vara någon hjältinna, hennes tålighet hyllas inte, hennes styrka överdrivs inte. Hennes utsatthet är samtidigt inget författaren vill gröta ner sig i, Ur askan blir ingen uttjatad jakt på "den allra största misären". Och Shora Esmailian ska verkligen ha en eloge för att inte falla in i de ytterligheter som många utlandsreportage fastnar i. Alia Bibi har det inte värst. Hon säger det själv. En hjälpporganisation har gett henne och sonen ett rum där de bor. Där finns sängar och porslin. Allt beskrivs på ett klokt och sympatiskt vis.

Mer än orsak och verkan

Shora Esmailian vill inte dra en rak linje mellan varje tragedi som möter klimatflyktingarna och växthusgaserna. Det löper exempelvis ingen rak linje mellan den globala uppvärmningen och våldtäkten, skriver hon (men hade tjejen inte tvingats på flykt hade just den våldtäkten inte hänt, och alltså kan linjen faktiskt dras). Hennes ambition går utöver att presentera orsakssamband. Människorna hon träffar är knypunkterna i den djupt orättvisa värld som beskrivs. Kort sagt är det ett djupt mänskligt klimatreportage där klimatet flätas samman med landskapet (ofta mycket vackert beskrivet), som i sin tur flätas ihop med förståelse för lokala traditioner, maktstrukturer och den ofta problematiska omvärlden.

Så här ligger det till. "Dagens utsläppsexplosion laddar atmosfären med

kraften att fördriva miljoner och åter miljoner klimatflyktingar i morgon.” Flykten är utsatta människors sista utväg. Det krävs resurser för att korsa nationsgränser och nå relativ säkerhet. De flesta kommer inte långt.

Vad göra?

Klimatflyktingar måste få ett juridiskt erkännande av rika länder, skriver Shora Esmailian, om inte annat för att betala av den klimatskuld de har till just dessa människor.

Men, Alia Bibi vill bara hem till byn. Inget kan få henne att för evigt lämna den, säger hon. Hennes liv hade varit bättre om hon aldrig tvingats på flykt. Hon har hopp om att återvända.

Därför:

"Innan man börjar diskutera hur tiotals miljoner klimatflyktingar ska kunna tas om hand och ges nya hem finns det en annan möjlighet att beakta. Om konsumtionen av fossila bränslen skulle fasas ut fullständigt ur världsekonomin under de kommande två, tre decennierna skulle de allra värsta, mest okontrollerbara effekterna av den globala uppvärmningen undvikas. Det mesta av Nildeltat skulle överleva. Glaciärerna i Pakistan skulle finnas kvar och monsunregnen i bästa fall stabiliseras. Men det är inte åt det hållet utvecklingen går."

Läs boken!

Kommentarer

Den här artikeln saknar kommentarer. Bli först med att lämna en!